

Martin Mulsow, *Prekäres Wissen: Eine andere Ideengeschichte der Frühen Neuzeit* (Berlin: Suhrkamp, 2012). 556 s.

I de senere år har udforskningen af tidligere tiders praktiske og mentale omgang med viden blomstret, ikke mindst i Tyskland. En hovedfigur i forskningsfeltet "Wissengeschichte" er idé- og kulturhistorikeren Martin Mulsow, hvis seneste forsøg på at udforske og præge feltet er monografien *Prekäres Wissen*. Historien om det moderne videnssamfunds tilblivelse kan let blive en teleologisk jubelfortælling, men Mulsows bog er da et demonstrativt og dybt interessant korrektiv. Den kaster lys over viden, der ikke har overlevet, glemte gestalter, ustabil kommunikation og forskellige former for dissimulationsstrategier i den lærde republiks sociale og epistemiske randzoner. Mulsow kobler en idéhistorisk interesse for tanker og skæbner i den tidlige, radikale oplysning, som vi kender fra hans tidligere bøger, for eksempel *Moderne aus dem Untergrund: Radikale Frühaufklärung in Deutschland* (2002), med et kulturhistorisk synspunkt, der snarere end idéernes indhold betoner kommunikationsaspekter, det vil sige den konkrete og praktiske side af de kætteriske eller "klandestine" idéers cirkulation – et synspunkt, der også prægede Mulsows forrige bog, *Die unanständige Gelehrtenrepublik: Wissen, Libertinage und Kommunikation in der Frühen Neuzeit* (2007).

Bogens idé kan udlægges med titlens nøglebegreber. "Viden" formuleres med kulturhistorikeren Peter Burke som information, der er "sammenkogt", det vil sige organiseret og tilsat erfaringskontekst. Begrebet er historisk værdineutralt. Viden kan således vise sig at være sand, men også falsk, hvad der beskytter udforskningen af den tidligmoderne videnskultur mod en glorificering af det hævdundne, alt det, som vi kan genkende og acceptere i dag. I forlængelse heraf præciserer Mulsow, at viden kan være mere eller mindre stabil. Den kan være truet. Og den kan pludselig gå tabt. Viden kan med andre ord

være "prekær", det vil sige usikker, besværlig, ubehagelig, problematisk, genkaldelig ("wideruffbar") etc. I en række casestudier fra de skjulte eller glemte sider af idé- og lærdomshistorien, undersøger bogen da perioden mellem renæssancen og midten af 1800-tallet, med vægt på den såkaldte "Früh-Aufklärung" omkring 1700, hvor – overbevises man om – forskellige trusselsmomenter og destabiliserende faktorer gjorde produktionen og distributionen af viden særligt prekær. Den viden, der interesserer Mulsow er som regel prekær og farlig allerede på et epistemisk niveau, i kraft af indholdet. Det drejer sig om de klassiske elementer i den veludforskede radikale oplysning: spinozisme, bibelkritik, alkymi og forskellige former for esoterik. Mulsows undersøgelse arbejder imidlertid på yderligere to niveauer, nemlig, et socialt og et medialt, idet den prekære viden også kan knytte sig til (udsatte) intellektuelle og (usikre) lagringsmedier.

Centralt i den sociale dimension står det såkaldte "vidensprekariat", bygget på neologismen "prekariat" fra den ny sociologi, der ved en sammensmeltning af "prekær" og "proletariat" har villet give begreb til en gruppe af særligt udfordrede i det senmoderne arbejdsliv. Dette vidensprekariat kan indkredses ved hjælp af dets modposition, "vidensbourgeoisiet", der i kraft af sikre valg af publikationsformer og institutionstilknytning ikke er henvist til forborgens kommunikation og naturligt besidder et rum for accept. En figur fra vidensprekariatet var den autodidakte fritænder og eklektiker Theodor Ludwig Lau (1670–1740), der miksede Spinoza, Vanini, engelsk naturret med mere til en farlig cocktail i sine filosofiske skrifter. Han var arbejdsløs i årelange perioder og uden for de etablerede lærde netværk. Det bemærkelsesværdige og triste (prekære!) i tilfældet Lau og andre af de "anden- og tredjeklasses lærde", som optager Mulsow, var i virkeligheden snarere deres sociale situation og habitus end deres viden, hvis forlæg og inspiration for det

meste allerede cirkulerede på tryk. Eller rettere: deres viden blev særligt prekær på grund af de sociale vilkår. Disse blev så efter en tragisk logik kun forværret af de lærdes fortsatte vidensproduktion og skriverier, jævnfør tilfældet Lau. Han forsøgte i 1719 at tage sit liv ved at skære sine pulsårer over i et arresthus i Frankfurt. Her havde han overtrådt et opholdsforbud og endnu en gang forsøgt at offentliggøre et anonymt fritænkerisk værk.

Mulsows bog er fuld af facetter og perspektiver. Trods eksistensen af et egentligt vidensprekariat understreger han – idet moderne sociologi skiftes ud med den ny, praksisorienterede kulturhistorie som hjælpevidenskab – at bærerne af den prekære viden ikke nødvendigvis var identiske med særlige personkredse. Ofte var den blot resultatet af en rolle, som de enkelte lærde kunne indtage i visse situationer og sammenhænge. For eksempel beskæftigede (aner)kendte lærde som Newton og Reimarus sig også hemmeligt med religionskritik og alkymi. "Pluralisering" er et nøgleord i den kulturhistoriske udforskning af de tidlige moderne lærdomsmiljøer (jævnfør for eksempel Jan-Dirk Müller med flere, red.: *Pluralisierungen: Konzepte zur Erfassung der Frühen Neuzeit*, 2010), og på linje hermed identificerer Mulsow et "Pluralitätsbereitschaft" hos de gamle lærde, som dækker over det faglige og sociale rollespil, de naturligt indgik i, mellem for eksempel teologi og filosofi, borger og privatmand. Dette beredskab mistede sin status og relevans i det moderne. Mulsow sætter slutpunktet i anden halvdel af 1700-tallet ved hjælp af Rousseau og hans fordring om personlig autenticitet. – Man kunne også knytte an til den transformation af videnskabelige idealer og institutioner, der slår igennem omkring 1800, hvor en ny type, den specialiserede videnskabsmand, tager over for den gamle polyhistor (jævnfør for eksempel Peter Burke, *A Social History of Knowledge II: From the Encyclopedia to Wikipedia*, 2012).

På det mediale niveau handler *Prekäres Wissen* om helt konkrete aspekter af den lærde kommunikation. Bogen tilbyder et ræsonneret katalog over de mange strategier for dissimulation, der stod til rådighed. Det gælder pseudo- og anonymitet, paratekst (fodnoter og marginalier), samt ikonografi (billeder og emblematik), hvor dog forfatterens store research i nordtyske arkiver og museer til dels underløbes af bogens små og utydelige illustrationer. Man bliver indviet i, hvilken usikkerhed og fare, der kunne knytte sig til generering og deling af viden. Et godt eksempel herpå er skildret i kapitlet "Das Verlorene Paket". Den lærde teolog i Göttingen Christoph August Heumann (1681–1764) mistede en dag alle sine filosofihistoriske optegnelser i posten (som resultat af et svigt i postvæsenet eller et intrigant indgreb af konkurrenten Johann Christoph Gottsched). Heumann fik aldrig skrevet et filosofihistorisk værk siden.

Prekäres Wissen er en fascinerende materialesamling, der ved hjælp af en anskuelig, pointeret fremstilling og et dynamisk teoretisk apparat, hæver stoffet op over det anekdotiske. De muligheder, som bogen rummer, for at overføre synspunkterne til andre felter og tider, er oplagte. Der går måske ikke paker tabt længere. Alkymien er outdated. Og sådan kunne man blive ved. Viden har dog fortsat mange ansigter. Spørgsmål om sikkerhed og frihed i produktionen og distributionen af viden er igen på dagsordenen. Viden kan drukne i informationsfloden. Den kan på grund af tekniske brister, politisk-moralske foranstaltninger eller kommercielle hensyn forsvinde i den digitale sky. En udforskning af videnssamfundets historie, herunder de mere glemte kapitler, har bestemt aktuelle perspektiver.

Jens Bjerring-Hansen